

Dlouhá 70. léta: přechodné období na hranici mezi Východem a Západem

Isabella Schild

1 | Tematický úvod

Didaktické zpracování kapitoly „Dlouhá 70. léta: Přechodný čas na pomezí systémů mezi Východem a Západem“ z knihy o česko-rakouských dějinách "Sousedé" se zaměřuje na formy politického protestu v Rakousku a Československu v 70. letech. Vzhledem k velkým politickým rozdílům v systému (Rakousko: demokracie / Československo: komunistická diktatura) měli obyvatelé daných zemí úplně odlišný prostor pro aktivitu, a tudíž byly i v obou zemích možné jiné formy politického protestu. Politický systém státu a občanský prostor pro aktivitu jsou tedy v přímém vzájemném vztahu. Analýza forem politického protestu v rámci určité společnosti umožňuje vyvozovat závěry ohledně obou faktorů a může sloužit také k vysvětlení, kolik moci stát uplatňuje vůči svým obyvatelům.

Navzdory rozdílům ve formách protestu vyplývajícím z odlišných systémů se však také rychle ukáže, že se dají u politických protestních hnutí vyzorovat i společné cíle a záměry. Sdílejí kritiku vládnoucí politiky, představu možné spravedlivější společnosti, která by se dala ve spojení se stejně smýšlejícími lidmi také realizovat. Při probírání forem politického protestu v Rakousku a v Československu mohou žáci přímo porovnávat občanská hnutí.

Protesty v 70. letech probíhaly v Československu a v Rakousku za docela odlišných politických předpokladů.

V Rakousku zahájila vláda za kancléře Bruna Kreiského demokratizaci společnosti shora. Zároveň s nárůstem blahobytu dělnictva postupně slábla rakouská marxistická tradice. Masová kultura spolu s masovým konzumem ubíraly sociální demokracii její „revoluční potenciál“ a vedly k tomu, že se dělnická kultura nechápala už jako přísný protiklad občansko-kapitalistického světa, ale stala se jeho součástí. Tyto nové hospodářské podmínky byly umožněny rakouským keynesianismem, jež prosazoval Bruno Kreisky podle principů „financování deficitu, plná zaměstnanost a růst“. Díky tomu bylo možné částečně čelit i hospodářské krizi v 70. letech. Také v kultuře nastávaly dalekosáhlé změny, jejichž charakter určovala především televize. Televize se stala součástí života a proměnila každodenní svět lidí. Také rakouská popová hudba, pokládána za „drzou, mladou a rebelskou“, byla velmi populární, zčásti ale i kritizovaná.

V Československu vládla komunistická diktatura sovětského ražení v čele generálním tajemníkem Gustávem Husákem. Důležité heslo tohoto období a této politiky byla „normalizace“, což znamenalo uznání marxismu-leninismu jakožto základní ideologie státu, zároveň však i odklon od jakýchkoli revolučních ambicí. Důraz se kladl spíše na jisté a klidné zvládnutí všedního dne

dodržování pravidel a pořádku. To mělo za následek, že „normalizační režim“ také užíval tvrdá opatření, aby svou politiku v zemi zajistil a prosadil („očista“ strany, drakonické tresty, vyhrožování, trestně právní stíhání atd.). Politická loajalita byla vyžadována ve všedním životě, v zaměstnání i v politice, výměnou za ni byla odměna v podobě relativně pohodlného života.

Období normalizace se také odráželo v hospodářské politice, která se ve srovnání s Rakouskem vyznačovala stagnací namísto inovace a stabilitou namísto změn. Díky malým zahraničním půjčkám (kreditům) se Československo sice dokázalo ubránit závislosti a udržet nízkou státní zadluženost. V souvislosti s tím se ovšem technologie nutné k dalšímu vývoji průmyslu a techniky dovážely teprve s velkým zpožděním. V oblasti kultury se normalizační režim pokoušel získat obyvatelstvo většími možnostmi konzumu na svoji stranu. Režim maskující se jako všemocný pečovatelský chtěl těmito opatřeními udržet společnost pohromadě a vytvořit konsens. Subkultury a kontrakulturní hnutí byly naproti tomu kriminalizovány a vytlačeny do podzemí.

Tento výukový materiál pracuje s prameny k politickým protestům v Rakousku i v Československu. Textový pramen „Obsadili jsme arénu“ byl přitom ponechán v originální formě. Textový pramen k Chartě 77 byl pro použití v hodinách dějepisu adaptován a pozměněn. Kvůli srozumitelnosti byly nutné jazykové změny, nejde (!) tedy o doslovný pramen, byl nicméně zprostředkován co do svého smyslu. Dbali jsme důsledně na to, aby obsah pramenů nebyl překroucen. Uvedená poznámka pod čarou umožňuje četbu originálního textu, což může téma ještě doplnit a prohloubit. Úryvek jsme vybrali, protože obsahuje pasáže nejlépe zachycující záměr Charty 77.

21 Plán vyučování na téma „Prostor pro aktivitu politických protestních hnutí“

Základní myšlenka: Politická protestní hnutí 70. let mohou být probrány v kontextu „lidská práva“ / „společenská proměna“ i v souvislosti s tématem „politická participace“. Žáci poznávají, že prostor k jednání protestních hnutí se úzce odvíjí od politického systému.

Trvání	2 výukové jednotky
Cílová skupina	gymnázia, střední školy
Vztah k RVP	RVP G - Občanský a společenskovední základ: OV Žák vyloží podstatu demokracie, odliší ji od nedemokratických forem řízení sociálních skupin a státu, porovná postavení občana v demokratickém a totalitním státě.
Výukové cíle	<ul style="list-style-type: none"> ┆ Žáci popisují různé formy politického protestu. ┆ Žáci podají stručný přehled historických poměrů 70. let v Rakousku a Československu. ┆ Žáci charakterizují společné znaky rakouského a československého

	<p>politického protestu a rozdíl spojí s odlišnými historickými a politickými okolnostmi.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▮ Žáci dekonstruují za pomoci základního konceptu „agency“ protestní hnutí v Rakousku a Československu.
Kompetence	<p>Žák promýšlí souvislosti mezi svými právy, povinnostmi a zodpovědností; k plnění svých povinností přistupuje zodpovědně a tvořivě, hájí svá práva i práva jiných, vstupuje proti jejich potlačování a spoluvytváří podmínky pro jejich naplňování.</p>
Metody	<p>písemná konference, pracovní list, diskuse, internetová rešerše</p>
Materiály	<ul style="list-style-type: none"> ▮ pracovní listy M1–M4 ▮ internetové prameny pro rešerši žáků
Průběh vyučování	<p>1) Konfrontace: Úvaha o vlastním jednání: Žáci samostatně vypracují cvičení, ve kterém budou uvažovat o vlastním jednání. Za pomoci fiktivních případů, které obsahují formy politického protestu, uvažují žáci, jak by se sami zachovali v podobných situacích, respektive formulují svůj názor na dané jednání. Důležité je, aby žáci svoji úvahu také zdůvodnili.</p> <p>Následně žáci o jednotlivých případech a o úvaze vlastního jednání diskutují s ostatními.</p> <p>Písemná konference: Po diskusi zadá vyučující žákům otázky, na něž samostatně vypracují písenné odpovědi.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▮ Co pro tebe znamená „politický protest“? ▮ Zúčastnil/a by ses politického protestu? Jestliže ano – co jsou tvé cíle? Jestliže ne – proč? <p>Žáci zodpoví otázky a potom přečtou alespoň tři odpovědi svých spolužáků a podtrhnou v nich pro ně zajímavé skutečnosti. Poté přečte každý žák jednu podtrženou větu nebo část věty ze svého vlastního textu. Žáci se díky tomu taky dozvědí, co si o tom myslí jejich spolužáci.</p> <p>Vyučující využívá příběhů z prvního cvičení i výsledků písenné konference, aby objasnil téma „politického protestu“. Aktivizace žáků zajistí, aby se každý žák nad tématem zamyslel.</p> <p>2) Informace: Na základě pracovního listu (M2) se žáci seznámí s politickými hnutími v Rakousku a Česku 70. let. Na jedné straně se tak má ustavit</p>

vztah k vlastní osobě žáka, na druhé straně je třeba vznést otázku, zda mají politická hnutí v Rakousku a Československu společné znaky, zda jsou mezi nimi rozdíly a s čím tyto rozdíly souvisejí. Na základě příkladů z pracovního listu vysvětlí vyučující historické okolnosti a doplní historický kontext.

3) Samostatná práce:

Žáci vytvářejí ve dvojicích náčrtek struktury souvisejících pojmů v pracovním listu (M3). Náčrtek shrnuje vliv politických struktur na prostor jednání člověka v rámci politického systému. Žáci by měli uchopit obsahy abstraktními pojmy, což bude případně vyžadovat podporu vyučujícího.

Rešerše: Žáci dostanou ve dvojicích zadání rešerše (M4) a prověřují podrobněji historické okolnosti, za nichž se etablovala hnutí mladých lidí v 70. letech.

Kontrola: Ve společném rozhovoru žáci shromáždí a porovnají informace k rešerši.

3 | Odborný didaktický komentář

Plán vyučování je rozvržen podle **modelu kiosku od Temla/Temlové**¹ a dělí se do vyučovacích sekvencí Konfrontace – Informace – Orientace (při práci ve skupině) – Samostatná práce – Kontrola (srov. průběh vyučování). Zajímavým úvodem, v němž jsou žáci seznámeni s tématem, je možné u žáků vzbudit zájem o ně i o další postup (srov. cvičení na úvahu o vlastním chování + písemná konference). Informační část spočívá u tohoto příkladu vyučování ve zpracování pracovního listu (M1), k němuž vyučující musí dodat potřebné doplňující informace o politických systémech v obou zemích. Předpokládá se, že žáci už znají pojmy „demokracie“ a „komunismus“, a není tedy potřeba žádný obsáhlý výklad o nich. Mimo to je na zvážení vyučujícího, zda zapojí další podpůrná média (např. handout, powerpoint, učebnice...). Při samostatné práci v další fázi výuky žáci shrnují informace jednak náčrtem struktury souvisejících pojmů (M3), jednak rešerší na internetu. Díky cíleným zadáním a odkazům si žáci rozšíří vědomosti o okolnostech a souvislostech se současností. Práce ve dvojicích má za cíl, aby žáci aktivně diskutovali o obsahu a mohli profitovat ze vzájemného hovoru. Poté se žáci podělí o informace s celou třídou.

V rámci plánu vyučování se uplatňují zejména didaktické principy „orientace v problému“ (politický protest jako vzpoura proti vládnoucí politice), „multiperspektivita“ (formy protestu

¹ Srov. Hubert a Helga Temlovi: *Úspěšná příprava vyučování: Metody osobní didaktiky*. Vídeň 2006. (Teml/Teml: *Wege zu einer persönlichen Didaktik*. Wien 2006.)

v obou zemích) a „orientace na život a osobu žáka“ (Jsou politické protesty i v mém životním prostoru relevantní? V jaké situaci bych sáhl k prostředkům politického protestu? Jaký politický prostor k jednání využívám?). Tyto principy jsou obzvlášť důležité, protože je potřeba, aby si žáci uvědomili, že základní otázky, které vyvolaly politické protesty v 70. letech, mohou být ještě dnes relevantní. Aby bylo možné poukázat na tento vztah ke kontextu vlastního života, je však nejprve důležité, aby žáci pochopili, jak je vymezen jejich prostor politického jednání. V tomto smyslu je možné chápat formy politického protestu jako možnost politického jednání, která žákům ukazuje, jakou formou lze vůbec realizovat schopnost politicky jednat. Tuto komplexní problematiku musí vyučující srozumitelnou formou rozebrat, aby se žákům podařilo propojit historické události s vlastní životní situací. Při zohlednění a naplnění těchto didaktických principů je možné také posílit schopnost politického hodnocení orientace a historické odbornosti. Odborná kompetence představuje důležitý předpoklad pro schopnost orientace, protože teprve osvojením pracovních postupů a základního vědění je možné pochopit i proměnlivý vztah politických struktur a individuálního prostoru jednání a také propojení s vlastním životem.

² „Vědění o životě společnosti se strukturuje představami o možnosti lidech jednat (agency). Analýzou možností jednání, tedy prostorů k jednání, se lze zaměřit na kontext jednání, kterého si ani jednající osoby nemusí být vědomy. Z toho je zřejmé, že procesy změn neprobíhají nezávisle na osobách, určovány jakoby „osudem“, nýbrž jsou osobami ovlivnitelné. Ve spojení s konceptem „moc“ se mimo to ukážou možnosti a hranice prostoru pro jednání.“ Cit. podle Thomas Hellmuth und Christoph Kühberger: *Komentář k osnovám nové střední školy a prvního stupně gymnázia dějepis a ZSV. 2016. (Kommentar zum Lehrplan der Neuen Mittelschule und der AHS-Unterstufe Geschichte und Sozialkunde/Politische Bildung.)*

→ M1: Vlastní odhad – co bys dělal/a?

Lenka je s politikou ve své zemi velmi nespokojená. Nemůže říct otevřeně svůj názor, protože musí mít strach, že se za něj dostane do vězení. Lenka si to ale nechce nechat líbit a rozhodne se spolu se stejně smýšlejícími kamarády, že utvoří skupinu, která bude tajně rozdávat letáky. Tyto letáky mají upozornit i ostatní lidi, že je potřeba udělat něco proti politice v zemi.

Přidal/a by ses k Lenčině skupině?

- V žádném případě bych se ke skupině nepřidal/a.
- Za určitých okolností bych se ke skupině přidal/a.
- Ke skupině bych se přidal/a.

Zdůvodni!

Honza a Ondřej zjistí, že má být v jejich městě zbourána stará tovární hala a namísto toho postavena nová průmyslová budova. Politici tím chtějí vytvořit nová pracovní místa a ukončit drahé udržování starých hal. Ti dva z toho však nejsou vůbec nadšeni. Myslí si, že je konečně načase vytvořit ve městě také místo pro volný čas a odpočinek. Pozemek podle nich nemá být využíván jen pro průmysl, ale má být zpřístupněn všem obyvatelům města. Aby zabránili zboření, oba dva se stejně smýšlejícími lidmi tovární halu obsadí.

Přidal by ses k Honzovi a Ondřejovi?

- V žádném případě bych se ke skupině nepřidal/a.
- Za určitých okolností bych se ke skupině přidal/a.
- Ke skupině bych se přidal/a.

Zdůvodni!

Marie se o politiku nezajímá. Je jí například jedno, že se politici nedrží pravidel nebo jí zakazují vyjadřovat na veřejnosti vlastní názor. Žije v majetné rodině a nemusí si dělat starosti o svou budoucnost. Přijde jí směšné, když jdou lidé do ulic a demonstrují za více práv. Nedokáže vůbec pochopit, co má taková demonstrace přinést a proč si lidé stěžují.

Souhlasíš s Marií?

- Vidím to docela jinak než Marie!
- Marie má svým způsobem celkem pravdu.
- Demonstrace jsou podle mě skutečně nesmyslné.

Zdůvodni!

Martin je se svým životem vlastně velmi spokojený. Má dobrou práci a v zemi, v níž žije, se cítí svobodně a bezpečně. I s prací strany, kterou volil, je spokojený. Přesto se čím dál víc zlobí kvůli určitým politickým proudům, u nichž hrozí, že zemi silně změní. Proto se rozhodne napsat otevřený dopis a chce ho uveřejnit v novinách. Je pro něho důležité říct veřejně svůj názor. Když zjistí, že s ním lidé souhlasí, dovede si také představit, že by zorganizoval demonstraci.

Co bys dělal/a v Martinově situaci?

- Pokoušel/a bych se nerozčilovat – takovými opatřeními člověk stejně ničeho nedosáhne.
- Rozumím Martinovi a chápu i jeho emoce. Nejsem si ale jistý/jistá, zda bych něco skutečně podnikl/a.
- Udělal/a bych totéž! Když se něco podnikne, může se také něco změnit!

Zdůvodni!

→ M2: Politický protest v Rakousku: 1976: Obsazení vídeňských jatek ve čtvrti St. Marx³

Za vlády Bruna Kreiského se mohly formy politického protestu v 70. letech dále rozvíjet. Politici je akceptovali a zapojovali občany do diskusí.

V roce 1976 se měla strhnout budova někdejších prasečích jatek ve čtvrti St. Marx. Po obsazení budovy umělci, studenty a mládeží se z budovy jatek stala „aréna“ a místo pro hry, kde se pak odehrávaly umělecké a politické projekty. Důležité na této aréně bylo, že fungovala na principech přímé demokracie a samosprávy.⁴ Důležitými tématy tohoto hnutí, jehož členy byly především umělci, studenti a mládež, byl mír, práva žen, ochrana životního prostředí, boj proti jaderné energii, boj proti chudobě, svoboda a demokracie. Svými požadavky mělo protestní hnutí vliv i na rakouskou politiku. V celé Evropě zavládl trend obsazovat staré tovární haly a využívat jejich prostory pro tyto účely.

P:⁵

OBSADILI JSME ARÉNU!
PŘIJĎTE VŠICHNI K NÁM!

Požadujeme:

- ┆ Budova jatek v St. Marx (jeviště Arény 75) nesmí být stržena.
- ┆ Celý pozemek musí být zachován jako kulturní centrum pro všechny Vídeňany a otevřen po celý rok.
- ┆ Samospráva: Všichni, kdo se připojí, rozhodují společně, co se bude v Aréně dít.
- ┆ Město Vídeň má na podporu našich aktivit převzít provozní náklady.

ZŮSTANEME V ARÉNĚ, DOKUD NEBUDOU
NAŠE POŽADAVKY SPLNĚNY!
PŘIJĎTE VŠICHNI A CIŤTE SE TU JAKO DOMA!

*Nová Aréna už funguje:
nepřetržitě hudba, diskuse, herní akce pro děti
Vezměte si s sebou spacáky, deky, jídlo, hudební nástroje,
hračky pro děti, sportovní nářadí atd. atd.!*

- ┆ **Přečti** si požadavky lidí, kteří obsadili Arénu.
- ┆ Obsazení továrny mělo v politice velkou symbolickou hodnotu.
- ┆ **Analyzuj**, jaké to mohlo mít důvody.
- ┆ Proč se stala z tohoto obsazení tak velká a důležitá událost?
- ┆ Důležitým požadavkem lidí, kteří obsadili arénu, byla samospráva (srov. text!).
- ┆ **Vysvětli**, proč to byl základní požadavek, i když v Rakousku demokracie už fungovala.
- ┆ **Pojmenuj** na základě obrazového materiálu hlavní témata, která byla pro lidi, kteří obsadili jatka, důležitá.
- ┆ **Zdůvodni!** Zúčastnil/a by ses takového obsazení domu?

³ Pramen: Wikimedia Commons / GuentherZ (poslední přístup: 19. 02. 2018).

⁴ Na rozdíl od zastupitelské demokracie (názory voličů zastupují politici) se voliči v přímé demokracii aktivně sami angažují v politice a rozhodují přímo sami za sebe. Spravují sami sebe i svoji politiku, a nepotřebují tedy žádné politiky, kteří by to dělali za ně.

⁵ Srov. Screenshot: <http://www.protestwanderweg.at/are76/> (cit. 20.02.2018).

Politický protest v Československu: hnutí za občanská práva Charta 77⁶

Kvůli autoritářské politice za Gustava Husáka se nemohly v Československu během komunistické diktatury rozvinout žádné formy politického protestu. Členové opozičních hnutí byli zatýkáni nebo dostávali tresty jako například zákaz výkonu povolání. Politické protesty nebyly tolerovány, protože je držitelé moci vnímali jako hrozbu.

V důsledku útlaku vzniklo v Československu mnoho skupin, jejichž styl života nebyl v souladu se socialistickou doktrínou. Jedním z nich bylo tzv. hnutí undergroundu s několika hudebními skupinami. Tyto skupiny, doslova schované v podzemí (angl. underground) před politikou, tvořily svou vlastní hudbu. Členové skupiny „The Plastic People of the Universe“ byli v roce 1976 zatčeni a někteří odsouzeni v politicky zmanipulovaném procesu.

Tato situace vedla nakonec k zesíleným politickým protestům a byla jedním z podnětů založení hnutí za občanská práva Charta 77, v němž se sjednotily všechny dosud rozdrobené opoziční skupiny. Charta obsahovala požadavek vyzývající vládu, aby dodržovala pravidla, s nimiž sama souhlasila. Základním požadavkem bylo dodržování lidských práv a prosazení občanských práv. Osoby, které podepsaly Chartu 77, byly politicky pronásledovány, potrestány vězením nebo zákazem vykonávání činnosti. Masová podpora obyvatelstva se nekonala, jen malý zlomek lidí věděl skutečně, co Charta 77 obsahuje.

Přesto se stalo z Charty uskupení, které mělo díky svému programu pevnou základnu a stalo se důležitým protivníkem komunistické diktatury v Československu. Po roce 1989 vytvořil okruh lidí z Charty 77 základy nového demokratického řádu.

Zadání:

- ┆ Přečti si Chartu 77!
- ┆ Analyzuj motivy československého režimu zakázat undergroundové skupiny!
- ┆ Zhodnoť angažmá stoupenců Charty 77 vzhledem k nebezpečí, které plynulo z jejich účasti. Jak interpretuješ v tomto ohledu 2. odstavec Charty?
- ┆ Vyhledej na internetu informace k tématu lidských práv! Zde je první článek Všeobecné deklarace lidských práv: „Všichni lidé se rodí svobodní a sobě rovni co do důstojnosti a práv. Jsou nadáni rozumem a svědomím a mají spolu jednat v duchu bratrství.“
- ┆ Podtrhni v Chartě 77 místo v textu, které se opírá o tento článek!
- ┆ Odůvodni! Jak vnímáš jednání stoupenců Charty 77? Stal/a by ses členem?

⁶ Pramen: Wikimedia Commons / Gampe (cit. 19.02.2018): Památník byl zřízen v Praze na místě, kde byly zatčeni podporovatelé Charty 77 (mimo jiné pozdější český prezident Václav Havel), než se jim podařilo utéct se seznamem podpisů před tajnou policií. Poštovní schránky obsahují dopisy s prohlášeními podpory Charty 77.

*P:*⁷

Charta 77 je společenství lidí různých přesvědčení, různé víry a různých profesí, které spojuje víra jednotlivě i společně se zasazovat o respektování občanských a lidských práv v naší zemi i ve světě.

Charta 77 vyrůstá ze zázemí solidarity a přátelství lidí, kteří sdílejí starost o osud ideálů (= myšlenek o dobrém životě), s nimiž spojili a spojují svůj život a práci. [...]

Charta 77 není základnou k opoziční politické činnosti. Chce sloužit k obecnému zájmu jako mnohé podobné občanské iniciativy (= skupiny, které se zasazují o lidská práva) v různých zemích na Západ i na Východ. Nechce tedy vytyčovat vlastní program politických i společenských reforem (= plány a cíle politiky) či změn, ale vést s politickou a státní mocí dialog (= rozhovor). Přitom chce upozorňovat na konkrétní případy porušování lidských a občanských práv, připravovat jejich dokumentaci (= záznam), navrhnout řešení k prohlubování těchto práv a jejich dodržování. Tím chce tedy Charta 77 být prostředníkem v konfliktních situacích. [...]

Věříme, že Charta 77 přispěje k tomu, aby v Československu všichni občané pracovali a žili jako svobodní lidé.

Praha, 1. ledna 1977

⁷ Celé znění k dispozici na: https://cs.wikisource.org/wiki/Prohl%C3%A1%C5%A1en%C3%AD_Charty_77 (cit. 02.06.2019)

→ M3: Pracovní list: Protestní hnutí v Rakousku a v Československu v 70. letech

Info: Info: Latinské slovo protestari znamená česky veřejně projevit. V politice je protestem myšleno veřejný nesouhlas proti určitým opatřením.

V Rakousku a Československu se v 70. letech rozvinuly rozdílné formy politického protestu. I přes rozdílné politické rámcové podmínky lze najít i společné znaky. Protestní hnutí se chápala jako uskupení lidí, kteří sdílejí přání společenských a politických změn a pokouší se je i prosadit.

Vypracuj náčrtek struktury pojmů!* Vystríhej pojmy a dej související pojmy k sobě! Jak spolu souvisejí? Nadpis tvého náčrtku struktury pojmů zní: **Politický protest v Rakousku a Československu**

Rakousko	Československo	Gustáv Husák	svoboda projevu	akceptování politického protestu
komunistická diktatura	demokracie	Bruno Kreisky	Právo vychází z lidu!	sousedé
Strana má vždy pravdu!	zákaz politického protestu	možnost politického protestu	přání změny v politice	potlačování názorů
2 politické systémy	✂			

Návrh řešení: „Politický protest v Rakousku a Československu“

*Náčrtek struktury pojmů je metoda, při níž vytvoříš v pojmech k jednomu tématu určitý řád. Tím ukážeš, jak spolu pojmy vzájemně souvisejí.

→ M4: Rešerše

Formy politického protestu:

- ▮ **Prostudujte** *příručku aktivního občana* a shrňte základní možnosti aktivního občanského vystoupení.
- ▮ Porovnej tyto formy aktivního občanství s politickými protesty, jako bylo vystoupení Charty 77 nebo obsazení vídeňských jatek.

Obsazování domů (squatting) dnes:

- ▮ Vyhledej v internetovém deníku Aktuálně.cz tento *článek*.
- ▮ **Shrň** důvody pro obsazování domů, které jsou v článku obsaženy.
- ▮ **Pojmenuj** reakce policie a široké veřejnosti na squattery, které jsou v článku uvedeny.

Význam Charty 77 dnes:

- ▮ Vyhledej na internetu přepis rozhlasového pořadu Odkaz *Charty 77*.
- ▮ **Shrň** důvody pro vznik Charty 77 a posléze také odpověz na otázku, jestli je podle účastníků pořadu Charta 77 a její poselství dodnes aktuální.
- ▮ **Najdi** na Youtube kapelu Plastic People o the Universe a poslechni si nějakou ze skladeb podle své volby a analyzuj možné důvody, proč byla tato skupina komunistickou diktaturou zakázána!